

Sjónarmið

Heimastýrisslógin - Ríkisfelagsskapurin

Heimastýrisslógin hevur ikki skuldina fyri samfelagskreppuni

Í kjalavörðinum av bankaskandaluni og bankakanningini gera vit føroyingar okkum nú dælt av støðuni, sum er her í Føroyum, aftan á okkara størstu búskaparkreppu nakrantíð, í hvussu so er síðan heimastýrisslógin kom í gildi.

Umkvæðið okkara er, at vit føroyingar hava titla og onga skuld - danir hava alla skuldina - og so heimastýrisslógin. Hetta er ein skeiv niðurstøða, men hópur av okkara landsmonnum taka undir við hesi støðu.

Fyrst er at siga, at ídag eru ov fá eftir á lívi okkara millum, sum minnst støðuna í Føroyum undan heimastýrisslógin, fyri ikki at tala um støðuna aftur til seinasta alderskiftið. Vit hava gloymt støðuna í Føroyum í tjugunum og í trítárum, ella vit vilja ikki minnst. Bert fá eru eftir, sum sjálvi minnst ringastu tíðirnar í hesi øldini, og vit, sum hava fingið fortalt um armóðstíðina beinleiðis frá teimum, sum upplivuðu hana upp á sitt egna skinn, tey sum upplivuðu at vera fátek, kold, svong, sjúk, ófræls og trælkaði undan nakran styrk í vænti oguttan nakad stað at venda sær um hjálp, vit eru nú farin um miðalaldr.

Tey, sum eru ung í dag kenna bert - undantikið frá hesi kreppuni í niðarum - til góðar tíðir. Hóast hendan kreppan tók eini 5-10.000 føroyingar meira ella minni, í stytri ella longri

tíð, figgjargila av fótum, og mong av landinum, so hava vit tað hóast alt rimiliga gott í Føroyum í dag, tó mangt kundi verið betri.

Men kreppan lærði okkum, at vælferðin blívur ikki við at vaksa, óansæð hvussu vit tiggja okkum he rá klettunum, nei, vælferðin skal verjast, passast og pleygast. Vit skulu vera varin á tí politiska økinum tí vælferðin er eitt produkt - eitt úrsli - av politikkinum upp á gott og ilt og uppá styri og longri sikt.

Um vit halda, at tað er ein sjálffylgja, at vit umleið fimti túsund sálir, kunnu byggja farma- og tangaskip fyri 1/2 milliárd uttan nevniðrugan eginpening, elal eitt dusin av stórum fiskiförum til 100 mill. kr. stykkið uttan veruligan eginpening, og sleppa væl frá hesum, sum alt var baserað uppá lán og landskassaveðhald, so eru vit á tað forsló í éttatiárunum. Hetta var eitt dømi upp á orsökarnar til skráðið í niðarum - heimastýrisslógin var ikki orsök - tað er ikki rætt. Tað eru nógvar aðrar orsøkir til samfelagskreppuna.

Veruleikin er tann, at føroyingar, nógvir, fyri ikki at siga flestu lívu á armóðstíð og fákrastøði fyrru helvt av hesi øldini. Tað var als ikki nógur sjálvfylgja, at øll fóru mett song hvørt kvöld í Føroyum tá.

Seinni veraldarbardagi gjørdist fyrri mangar føroyingar ein lagnutið uppá bæði gott og ilt. Tey mongu, sum ikki komu aftur av sjónum, böttu við lívinum, og teirra familjur høvdu tað í mongum fóm ógvuliga smáligt, tí lítill og eingin hjálp var at heinta tá. Hesar familjur guldur prísir fyri okkara føroyinga lutuðu í krígunum, og prísurin var høgur, sera høgur.

Tey, sum sigldu nóg og yvirlivdu, fingi góða úrtøku, tí prísurin á fiski var góður í Onglandi, og okkara djórva forfedrar tordu at sigla í størsta vanda, eisini aftaná at íslendingar góvust at sigla til Onglands. Nú hvisir stórir partur av hesum djarva ættarliði undir grønturvu ella fingi eina váta grøv, men nakrir eru enn ímillum okkum, og teir kunna greiða frá.

Hetta vóru serliga tíðir - krígstíðir - við serligum viðurskiftum. Hetta gav føroyingum tá kensluna av, at vit saktans kundu klára okkum sjálfar, og tær kenslurnar vóru meira bornar av hesum serumstøðum enn tí veruleika, sum vit máttu siggja í eyguni eftir krígslok og øll fimti- og partvis seksti árin.

Tað er møgult, at mangt hevði verið óðrvisi, um vit fingi loysing í 1946 - kanska tað, men høvdu vit haft fingið tað betri, nei, tað ivist eg í. Tó tað er hypotetiskt at spekulera yvir tað nú, tí vit fingi ikki loysing, men

eitt heima stýri frá 1948. Tað er veruleikin, og hann eiga vit at halda okkum til.

Og veruleikin er tann beiski - hóast metstórar inn-tøkur í krígsárunum - so vóru vit longu illa fyrri aftur í fimtiárunum. Vit áttu lítið og einki at standa ímóti við, tey gomlu lógu mangan í armóð, tí eingin fólkapensjón var, tey ungu, sum skuldu og kundu lesa útyvir 14. árið, vóru heilt fá, og bert tey, sum høvdu meira múgvandi foreldur. Útbúgving út um 7. flokk var ikki fyrri hvønn sum helst. Og øll útbúgving var tá á dansku. Sjóvinnubankin og vinnulívið sum heild kom alt í kreppu og fór av knórnum. Okkara sjómenn og útróðarmenn noyddust av landinum at fáa sær kjans fyrri at vinna til livibreyð.

Vit eru enn nøkur, sum minnst hesa tíðina - ella vit áttu at verið rættuliga nóg, men kanska ikki øll vilja minnst?

Heimastýrisslógin gav okkum møguleikarnar at mennast bæði mentanarliga, sosialt, vinnuliga og stýrisskipanarliga. Vit fingi skipað sosialt viðurskifti, vit fingi fólkapensjón, vit fingi føroyskan skúla - eitt velskipað skúlaverk - og føroyska mentanin hevur blómáð síðani. Vit hava rimuliga góð viðurskifti á heilsuøkinum, og vit hava serrættindi til danska sjúkrahúsværkið. Vinnulívið var útbýgt, vit fingi ar-

Føroyar og Danmark á einum vegamóti

Fólk eru vælkomn at senda inn sjónarmið undir heitinum »Føroyar og Danmark á einum vegamóti«. Best er, um tilfarið verður sent blaðnum á diskli ella um internetið. E-mail-adressan hjá Sosialinum er: post@sosialurín.fo. Fax nummarið er 14720

Birgir Mohr á Sandi skrivur í um heimastýrisslógin og ríkisfelagsskapin

beiði til allar hendur. Vit fingi rætt at lóggeva fyrri egnum viðurskiftum í støran mun, vit kundu yvirtaka málsoðir til sjálvir at fyriskipa og umsita, og seinast men ikki minst, hesi rættindi blivu fyrri øll - allar borgarar, eisini børn hjá figgjargila minni mentum. Klassasamfelagið var um at hvørva.

At samanbera vælferðarsamfelagið Føroyar í dag við armóðssamfelagið Føroyar fyrst í hesi øldini, ella tað føroyska samfelagið, sum var fyrri fimti árum síðani ber næstan ikki til, so stór er broytingin til tað betra. At siga einki vera hent seinastu fimti árin rætta vegin undir heimastýrisslógin, ja, tað er søgufalsan, og at geva heimastýrisslógin og dønnum skyldina fyrri øllum tí, sum er gingið skeivt í Føroyum, er heilt burturvið.

Tey menn, sum okkara vegna tingaðu seg fram til heimastýrisslógin í 1948 og tóku avgerðina, eiga betur uppiborið, tí teir settu fólksins veð og vælferð fram um tjóðskapin. Tey mettu, at fult tjóðarfrælsi kundi keypast ov dyrt í 1948 fyrri einstaklingin í Føroyum.

Siggja vit burtur frá bankagøluni - og hana haldi eg at danir skulu gjalda okkum fyrri figgjargila missin av - so hava vit føroyingar skyldina av fyrri, sum gekk galið í áttati- og nítiárunum. Tað eiga vit at lera av og gera reglur fyrri ikki skal

endurtaka seg.

Og hóast vit nú hava kenslu av at vera illa viðfarin av dønnum í sambandi við bankagøluna, so eiga vit ikki at gloyma, at vit fingi allar okkara skuld umfiggjaða í Danmark, nú vit ikki megnaðu at gjalda aftur til útlandið rættstundis.

Heimastýrisslógin hevur roynst okkum føroyingum til mikla menning. Men hon er nú fimti ára gomul og eigur í hvussu so at vera endurskoðað ella avloyst av meira tíðarhóskandi lóg sum karmur um ríkisfelagsskapin.

Men vit skulu ikki loysa frá Danmark her og nú, tað er at »gambla« við trygðini hjá føroyska fólkinum, hjá einstaklinginum. Vit hava beint nú havt eina samfelagskreppu, sum kostaði okkum einar 5.000 borgarar av landinum og eini 10.000 fólk komu illa fyrri figgjargila og útvíð 25% av arbeiðsføra fólkinum misti arbeiðið.

Loysa vit nú og missa ein triðing av landskassainntøkunum, so er væntandi, at vit fáa eina nóg stórra kreppu, og tá verður rættuliga synd í mongum føroyingi, tá fara grísarnir rættuliga at nista, men hetta kann altíð komast aftur til.

Vit skulu ikki loysa, men hava eina betri skipan við Danmark innan ríkisfelagsskapin.

Birgir Mohr

»Keisarakonserterin«? Hvør? Hvar? Nær?

Okkara fremsti klaverleikari, Johannes Andreassen, spælir »Keisarakonserterina« av Ludvig van Beethoven saman við Føroya Symfoniorkestri í Nordurlandahúsinum sunnudagin 29. mars. Henda konsertin verður mett at vera ein av gimsteinunum innan klaverlitteraturin og høvuðsverk Beet-

hovens fyrri nevnda instrument. Hetta er fyrstu ferð, at nakar hevur møguleika at uppliva hetta verk »live« her í oyggjunum.

Harumframt verður á skránni tann vælljómandi symfonion »Klokkan« - navnindi hevur hon fingið av tí undirliggjandi »pendulslagnum« í »scinføra« sats-

inum - av Josef Haydn, og harafturat uppliva tann meira nýmótans ljómin í verkinum »Adagio fyrri strúkarar« av amerikumanninum Samuel Barber.

Henda várkonsertin hjá FSO er tann 36. í røðini av konsertum, sum framfóðar hava verið síðani orkestrið varð stovnað í 1984.

Okkara frægi klaverleikar, Johannes Andreassen fer at spæla »Keisarakonserterina«

Listarframsýning í Smiðjuni

Kanny Sambleben sýnir fram nakrar av mongu myndunum, hann hevur málað tey seinastu árin

Fríggjadagin letur ein listarframsýning upp í smiðjuni. Tað er violinisturin Kanny Sambleben, sum sýnir fram nakrar av teimum mongu myndunum,

hann hevur málað tey seinastu árin.

At mála og tekna hevur verið ítriv hansara í nógvar ár, men hann hevur ongan tíð sýnt nakað fram alment.

Framsýningin letur upp fríggjadagin kl. 16 og er opin til kl. 19.

Klokkan 17 fer Tórshavnar strúkkivartett at spæla tónleik. Hesaferð eitt verk

eftir Telemann: Concerto Polacca.

Leygardag og sunnudag er opið kl. 14-19.